

Ігор Тодоров

**ПРОТИДІЯ РОСІЙСЬКІЙ АГРЕСІЇ З БОКУ УКРАЇНСЬКИХ
ДИПЛОМАТИЧНИХ ПРЕДСТАВНИЦТВ В КРАЇНАХ ЦЕНТРАЛЬНО-
СХІДНОЇ ЄВРОПИ**

Російська агресія в Україну суттєво вплинула на стан безпеки в Центрально-Східній Європі. Цей регіон досі розглядається Кремлем як сфера свого впливу. Гібридні дії РФ проти Заходу поставили на порядок денний необхідність посилити стратегічну солідарність в ЦСЄ.

Українські дипломати в країнах ЦСЄ докладають зусиль задля донесення в країнах перебування правди про російську агресію в Україну. Основне завдання Посольств України в країнах Центрально-Східної Європи представляти інтереси України, сприяти розвиткові політичних, економічних, культурних, наукових та інших зв'язків, а також захищати права та інтереси громадян і юридичних осіб України, які перебувають на території країн

перебування. Посольства сприяють розвиткові міждержавних відносин між Україною та країнами Центрально-Східної Європи на всіх рівнях, з метою забезпечення гармонійного розвитку взаємних відносин, а також співробітництва з питань, що становлять взаємний інтерес. Протягом останніх років Україна доволі часто не мала послів в країнах Центрально-Східної Європи. Проте відсутність постійного очільника не впливала суттєво на діяльність дипломатичних представництв в донесенні правдивої інформації щодо російської інвазії.

Початок російського вторгнення в Україну практично співпав з завершенням місії Надзвичайного та Повноважного посла України в Угорщині Юрія Мушки. 5 травня 2014 року Посол України в Угорщині Ю.Мушка мав зустріч з Міністром закордонних справ Угорщини Я.Мартоні у зв'язку із завершенням свого довготермінового відрядження в Угорщині. У ході зустрічі угорський міністр підтвердив підтримку офіційним Будапештом територіальної цілісності та суверенітету України. 20 травня 2014 р., за ініціативою угорської сторони, відбулася телефонна розмова заступника міністра закордонних справ України Данила Лубківського та державного секретаря міністерства закордонних справ Угорщини Жолта Немета. Державний секретар висловив від імені Уряду Угорщини найвищу підтримку нашої держави, її територіальної цілісності та суверенітету. Зі свого боку Данило Лубківський наголосив, що Україна цінує дружні взаємини з Угорщиною і покладається на активне продовження такого співробітництва в атмосфері взаємної підтримки, солідарності та порозуміння [1].

З перших днів російської агресії дипломатичне представництво України в Словаччині намагалося чітко відстоювати державну позицію. У вересні 2014 р. в інтерв'ю словацькій газеті «SME» Посол України Олег Гаваші відверто критикував прем'єр-міністра Роберта Фіцо (що само по собі виглядало доволі ексклюзивно – посол критикував керівника уряду країни перебування). Втім така критика були вимушеною і аргументованою. Підставою стали заяви Р. Фіцо стосовно того, що відбувається не російська інвазія в Україну, а геополітична битва між американцями і росіянами в Україні. Український посол вважав, що Фіцо говорив як поганий сусід. Позиція Фіцо викликала велике обурення в Україні. Перед Генеральним консульством Словаччини в Ужгороді відбулася акція протесту. Посол підкреслив, що на зустрічі, в тому числі в офісі президента А. Кіски або Міністерстві закордонних справ він приносив матеріали з фотографіями і доказами причетності російських військ. Відповідно, кожен, хто не довіряє українським джерелам, може подивитися на заяви керівників НАТО або ОБСЄ, членом яких є Словаччина. Росія організувала і підтримує т. з. сепаратистів. Зокрема «вона їх фінансує, забезпечує технологіями і, в кінцевому рахунку, людськими резервами. С. Лавров продовжує казати, що в Україні немає російських солдатів. При цьому вони самі відправляють їх у відпустку, і вони приїжджають в Україну під час відпочинку на танках. Це смішно». Український генштаб вважав, кордон перетинули шість тисяч двісті одиниць важкої техніки» [2].

Інформація словацьких ЗМІ в лютому 2015 р. про окремих підрозділів чеських та словацьких найманців на сході України, який формувався з добровольців та був частиною інтернаціональної бригади 15-ої армії сепаратистської т. з. «ДНР», після проведення відповідної зустрічі Посла України в СР, була прокоментована в Міністерстві закордонних справ і європейських питань СР «Хоча ми не можемо підтвердити інформацію про причетність громадян Словацької Республіки в конфлікті в Україні в якості добровольців сепаратистських формувань або в інших збройних підрозділах, в будь-якому випадку, такі дії ми не схвалюємо». Словаччина від дій цих осіб, а також від іншої публічної діяльності, спрямованої на набір авантюристів, рішуче і ясно дистанціюється. Пріоритетом зовнішньої політики Словаччини залишається стабілізація ситуації в Україні та досягнення мирного вирішення кризи шляхом дипломатичних переговорів. Словаччина підтримує незалежність, територіальну цілісність і суверенітет України і однозначно засуджує будь-які спроби щодо ескалації конфлікту» [3].

Угорський уряд В. Орбана протягом всіх років війни продовжує загравати з РФ заради власного розуміння політичних та економічних преференцій. І хоча він не виступає проти антиросійських санкційних рішень ЄС та НАТО, але наносить певну шкоду українським національним інтересам. Майже чотири роки за ініціативою Угорщини, не відбувається засідань Комісії Україна-НАТО (КУН) найвищого та високого рівнів (глав держав та урядів, міністрів оборони, міністрів закордонних справ тощо). Варто мати на увазі, що в Угорщині, з одного боку російські медіа не мають впливу на інформаційний простір, а з іншого, при владі в Будапешті значною мірою, такі сили, які часто критикують ЄС та Захід. І тези їхньої критики збігаються з позицією Росії. Напевно, це єдина країна Європи, де меседжі Кремля настільки розповсюджені в центральних медіа, а не лише в російських чи проросійських [4]. Об'єктивно посиленню Посольства України в Угорщині сприяло призначення 30 травня 2016 року Надзвичайним та Повноважним Послом кар'єрної дипломатки Любові Непоп. Вона серед іншого фахово розбирається в безпекових питаннях. У 2008–2011 рр. Л. Непоп була заступницею директора Департаменту НАТО МЗС України. В одній з перших статей на посаді посла в липні 2016 року в популярному угорському інтернет-виданні «Індекс» Л. Непоп оперативно відповіла на інтерв'ю депутата угорського парламенту Дюли Будаї. Цей політик висловився щодо неефективності чи навіть непотрібності санкцій проти Росії. Л. Непоп аргументовано довела, що зрозуміти роль санкцій і їхню значимість досить просто, якщо називати речі своїми іменами. Україна є жертвою агресії. Не йдеться про внутрішньо український конфлікт чи про громадянську війну. Йдеться про збройну російську агресію проти України та про незаконну анексію частини нашої території. Посол нагадала про те, що люди, які вийшли у 2013 році на Майдан в Україні, зробили це, щоб вибороти своє європейське майбутнє. За це гідне майбутнє люди продовжують і далі боротися, захищаючи свою батьківщину і гинучи за неї. І життя свої вони віддають перш за все за те, щоб в їхній країні люди жили вільно, щоб мали змогу самостійно визначати майбутнє своєї держави. Л. Непоп нагадала, що за це саме у 1956 році боролися і угорці та

висловила впевненість, що саме в Угорщині, прагнення українців до свободи будуть особливо зрозумілими [5]. 27 серпня 2016 року вона виступила у прямому ефірі програми «Ма Еште» («Сьогодні ввечері») центрального телеканалу «М1» Угорського телебачення. Посол наголосила, що Україна і надалі захищатиме себе, однак потребує і міжнародної підтримки у вигляді подальшого політичного та санкційного тиску на Росію з метою зупинення агресії та відновлення територіальної цілісності України. Л. Непоп висвітлила втрати від російської агресії в Україні та масові випадки порушення РФ державного кордону України з метою незаконного постачання зброї та військової техніки. Вона зазначила, що санкції, хоча наразі ще і не досягли своєї кінцевої мети, якою є припинення російської агресії, але діють, адже ситуація могла б бути зовсім іншою, якби їх не запровадили, поінформувала про численні випадки порушень прав людини в окупованому Криму та мілітаризацію півострова, привернула окрему увагу до протиправних дій Москви щодо затриманого в Криму заступника голови Меджлісу І. Умерова. Посол зазначила, що Угорщина надає допомогу нашій державі у цей надзвичайно важкий час російської агресії, зокрема в контексті організації відпочинку українських дітей з сімей учасників війни [6]. 6 жовтня 2016 року було опубліковано інтерв'ю Л. Непоп в угорській газеті «Вілаггаздашаг». В ньому було наголошено, що внаслідок російської агресії та анексії Криму Україна втратила 7 % території та 20% свого ВВП. Було зазначено, що політичний тиск Росії на Україну через її наміри підписати Угоду про асоціацію з ЄС, мав і економічний вимір, коли Москва блокувала постачання українських товарів на свій ринок, штучно обмежуючи експортні можливості України. В результаті українські підприємства почали активніше відкривати для себе європейський ринок. Сьогодні ЄС є головним торговельним партнером України. Посол підкреслила, що через російську агресію і захоплення території, на якій перебуває майже 90 з 120 державних шахт, виникла проблема забезпечення вугіллям, що змусило Україну його експортувати. Наголошено також про втрати, до яких призвела російська агресія: вивезені з Донбасу до РФ заводи, захоплені в Криму аеродроми, музеї, родовища вуглеводнів, військова та транспортна інфраструктура [7].

Важливим напрямом діяльності Посольств України в країнах Центрально-Східної Європи у викритті російської агресії було проведення конференцій, презентацій книжок, кінофільмів, проведення виставок тощо. 20 березня 2019 року в Будапешті пройшла конференція «Україна та Грузія: шлях до деокупації їх територій», спільно організована Посольствами України та Грузії. Цьому заходу передувала проведена 6 березня 2019 року конференція «Деокупація Криму: політика Заходу щодо невизнання та засвоєні уроки балтійських країн», спільно організована Посольствами України, Естонії, Латвії та Литви та угорським Центром євроатлантичної інтеграції і демократії. На конференції було наголошено, що російська агресія розпочалася 20 лютого 2014 р., 16 березня Москва 2014 організувала під дулами пістолетів незаконний референдум і вже 18 березня ухвалила протиправне рішення про так зване «приєднання» Криму до РФ. Згадуючи про цю дату, наші міжнародні партнери,

включаючи НАТО і ЄС, цього понеділка ще раз підтвердили свою рішучу позицію щодо невизнання анексії і збереження політики санкцій проти РФ до тих пір, доки не буде припинена російська агресія, відновлено територіальну цілісність і мир в Україні, повернуто українських політичних бранців Кремля. Окупація грузинських Південної Осетії та Абхазії, українських Криму та частини Сходу України потребують спільної відповіді і рішучих дій. Деокупація цих територій є важливою як з точки зору забезпечення нашої спільної європейської безпеки, так і з точки зору забезпечення чорноморської безпеки [8].

Посол України в Словаччині Юрій Мушка наприкінці травня 2018 р. розкритикував заяву спікера парламенту СР А. Данка який наголосив, стововно справи російського журналіста А. Бабченка, що українському державному органу (СБУ) не гідно розігрувати таку виставу. Посол наголосив, що у справі А. Бабченка, перш за все, йшлося про збереження життя людини. Російському журналісту А. Бабченку дійсно загрожувала небезпека, замах на його життя ретельно готувався РФ. Водночас Ю. Мушка дипломатично зазначив, що критика спікера парламенту Словаччини А. Данко на адресу українських спецслужб не погіршить словацько-українські відносини [9].

В інтерв'ю виданню HotNews.ro в грудні 2019 р. Посол України в Румунії Олександр Баньков слушно зазначив, що те, що відбувається з нами, є дуже великим ризиком для інших. Якщо Україна завтра зникне зі своїми європейськими та євроатлантичними прагненнями, фактично кордон Росії переміститься до кордону з Румунією. Проте на Заході не відчувають, що означає бути мішенню атаки, навіть якщо вона не пряма, а гібридна. Напад на Україну в 2014 році і спроба анексії Криму, війна на Донбасі, яка підтримується Росією, не дозволяють нам довіряти цій країні. Український контроль кордону необхідний для забезпечення стабільності на місцевих виборах. Росія ж заявляє, що готова відмовитися від контролю над кордоном тільки після виборів. О. Баньков підкреслив, що це не заморожений конфлікт, а це війна і ми не будемо робити жодних поступок для досягнення компромісів щодо Донбасу. Важливо підкреслити, що Олександр Банков зі сходу України, з Луганської області і дуже добре розумів те що відбувається [10].

Особливе місце займає діяльність посла України в Польщі Андрія Дециці. Саме він був виконуючим обов'язки міністра закордонних справ України на самому початку російської агресії. В чисельних інтерв'ю та коментарях польським медіям він неодноразово підкреслював, що початок російської військової операції в Криму був неочікуваним – це була велика несподіванка і для нас, але була ще більша несподіванка для наших західних партнерів. Проте Україна змогла добитися оперативності в поширенні інформації. МЗС доносив інформацію як до міжнародних партнерів, так і до українського суспільства. Був створений Український кризовий медіацентр, багато міжнародних кореспондентів приїхали власне до Києва і надавали інформацію напряду в свої столиці, а не через в Москву. Завдяки цьому, а також підтримці наших західних партнерів, МЗС вдалося сформувати коаліцію в підтримку України менше, ніж за один місяць. Показовий результат цієї роботи – це підтримка 100 країнами

резолюції Генасамблеї ООН про територіальну цілісність України, яку було прийнято 27 березня 2014 року [11].

Посол Андрій Дешиця певен, що «яблуко незгоди» нам підкинула Росія, і вона продовжуватиме це робити. Водночас варто підкреслити, що Польща незмінно підтримує територіальну цілісність та суверенітет України, демонструє чітку позицію в міжнародних організаціях як щодо визначення Росії агресором, так і щодо необхідності продовження та посилення санкцій проти РФ. Росія сьогодні особливо зацікавлена у послабленні підтримки України її західними партнерами. А. Дешиця зазначав, що Україна, й Польща у своєму цивілізаційному розвитку дійшли до розуміння того, що історія не може нас роз'єднувати, що негативи нашого спільного минулого не повинні формувати майбутнє наших країн [12].

Крім згаданих напрямів роботи спрямованої проти російської агресії, Посольства України в країнах Центрально-Східної Європи регулярно надавали всебічну підтримку та сприяння делегаціям з України.

Складалося враження, що певні політичні кола в країнах Центрально-Східної Європи, а в Угорщині уряд, не усвідомлювали, або робили вигляд, що не усвідомлювали сутності агресивної політики РФ, того, що Російська Федерація ставить під сумнів право України на існування як незалежної держави і переслідує свою мету – повне знищення її як суб'єкта міжнародного права та геополітичної реальності. Об'єктами російської агресивної політики є єдність ЄС та НАТО, бажання зруйнувати ці організації. В цьому контексті всім нашим партнерам в країнах Центрально-Східної Європи варто припинити де-факто трактувати Російську Федерацію як демократичну та цивілізовану державу. Перемога над російською агресією, зокрема і гібридною, можлива лише шляхом консолідації Заходу (і Центрально-Східної Європи та України як його невід'ємної частини) на основі загальних ліберально-демократичних цінностей, які потребують захисту та пропагування в сучасних умовах геополітичної ситуації смуту і невпевненості.

Втім не дивлячись не усі ці проблеми, посольства України в країнах Центрально-Східної Європи наполегливо, послідовно і правдиво намагалися переконувати місцеву владу та громадянське суспільство щодо російської агресії в Україну. І ця діяльність не могла не бути непоміченою. Бо об'єктивно, країни Центрально-Східної Європи є політичним, безпековим, економічним, культурним й інтеграційним союзником України.

1. Новини Посольства України в Угорщині. URL: <https://hungary.mfa.gov.ua/timeline?&type=posts>.
2. Ukrajinsky velvyslanec: Fico rozprava ako zlyused. URL: <https://svet.sme.sk/c/7369480/ukrajinsky-velvyslanec-fico-rozprava-ako-zly-sused.html>.
3. Новини Посольства України в Словаччині URL: <https://slovakia.mfa.gov.ua/timeline?&type=posts>.
4. Слова та війни: Україна в боротьбі з кремлівською пропагандою / За ред. А. Кулакова. К.: КІС, 2017. С. 100–101.
5. Новини Посольства України в Угорщині. URL: <https://hungary.mfa.gov.ua/timeline?&type=posts>.

6. Новини Посольства України в Угорщині. URL: <https://hungary.mfa.gov.ua/timeline?&type=posts>.
7. Новини Посольства України в Угорщині. URL: <https://hungary.mfa.gov.ua/timeline?&type=posts>.
8. Новини Посольства України в Угорщині. URL: <https://hungary.mfa.gov.ua/timeline?&type=posts>.
9. Velvyslanec Ukrajiny: dankovico horsie moze prist mame vojnu. URL: <https://www.tyzden.sk/politika/48539/velvyslanec-ukrajiny-dankovi-co-horsie-moze-prist-mame-vojnu/>.
10. HotNews.ro. URL: <https://www.youtube.com/watch?v=sEL8Q&feature=>
11. Новини Посольства України в Польщі. URL: <https://poland.mfa.gov.ua/news/>
12. Новини Посольства України в Польщі. URL: <https://poland.mfa.gov.ua/new>